

FØROYA LANDS SKJALASAVN.

FÆRØ LANDS ARKIV.

Af Anton Degn.

Allerede ved den kongelige Enehandels Ophævelse i 1856 gjorde Mangelen af et Lokale til Opbevaring af offentlige Arkiver sig gældende paa Færøerne. Landfogden, i hvis Embedsbolig der kun »var to ordentlige Værelser«, havde maattet hjælpe sig med et lille Loftskammer til Kontor. Da der nu tillige skulde sørges for et Opbevaringssted for Handelens Arkiv, og den saakaldte Landskyldbod var bleven overflødig, ved at Jordebogsafgifterne ikke længer skulde betales med Varer men med Penge, blev der efter Ansøgning af Landfogden paa Finansloven bevilget de fornødne Midler til Indretning af en Del af Landskyldboden til »Embedskontorer for Landfogden samt til Opbevaringssted for Landets offentlige Arkiver«.

Arkivrummet, som blev indrettet i 1859, var 11 Alen langt og $9\frac{1}{4}$ Al. bredt, hvoraf Handelens Arkiv optog $15\frac{1}{2}$ Al. Reol af

forskellig Højde fra $2\frac{1}{4}$ til $3\frac{1}{4}$ Al. Senere afleverede ogsaa Sorenskriveren en Del af sit Embedsarkiv dertil.

I Begyndelsen af 1889 blev Landfogdens og Sorenskriverens Arkiver overflyttede til de da nyopførte Embedsboliger, medens den kgl. Handels Arkiv blev reddet fra Tilintetgørelse, ved at Rigsarkivet i København modtog det til Opbevaring. En stor Del af Sorenskriverarkivet har dog paa Grund af Pladsmangel i en Aarrække ligget opbevaret i et Værelse paa Loftet i den af Færø Amts Sparekasse i 1904 opførte Stenbygning.

Den første Anledning til Oprettelsen af et Arkiv for Færøerne fremkom i 1903, da 15 af Lagtingets Medlemmer stillede Forslag om at gøre Forberedelser til Opførelsen af en ny Lagtingsbygning. Ved Sagens Behandling i Udvalg foreslog man nemlig at indrette Bygningen saaledes, at den tillige kunde rumme Bibliotek og Arkiv. Da man i 1906 vedtog at lade sig nøje med en Udvidelse af den gamle Lagtingsbygning, bortfaldt Forslaget om et Arkiv, hvorved denne Sag blev stillet i Bero indtil 1920, den 10. August, da nuværende Landstingsmand Johs. Patursson henvendte sig til Lagtinget og bad dette foranstalte, at der skaffedes en Bevilling til en Person til at ordne og registrere ældre Dokumenter og Protokoller paa Embedskontorerne, da Arkivvæsenet paa Færøerne i høj Grad trængte til at forbedres. Endvidere foreslog han, at der eventuelt efter Samraad med Bestyrelsen for Amtsbiblioteket og Museet blev fremskaffet Tegning og Overslag til et Arkiv. Udvalget, der behandlede Sagen, fremsatte 31. August Forslag i samme Retning som Paturssons Skrivelse, og den 11. Septbr. vedtoges en med Forslaget overensstemmende Indstilling til Justitsministeriet.

Man kunde maaske spørge, hvad Ordning og Registrering af de færøske Embedsarkiver egentlig vedkom Lagtinget, og hvorfor ikke de færøske ligesaavel som andre Embedskontorers Arkivsager kunde afleveres til København. Det sidste vilde imidlertid forvolde praktiske Vanskeligheder, da det hyppigt hænder, at der f. Eks. i Retssager skal søges tilbage, undertiden langt tilbage i Tiden, og at hente de nødvendige Protokoller hjem fra Køben-

havn, vilde ofte tage saa urimelig lang Tid, at hverken Retten eller Sagsøgerne kunde være tjent dermed.

Lagtingets Henvendelse bevirkede imidlertid, at der mellem Undervisningsministeriet, Rigsarkivaren og Landsarkivaren i København blev ført Forhandlinger, som førte til, at Undervisningsministeriet bemyndigede Rigsarkivaren til at overdrage Landsarkivar Hornemann Hvervet med at gennemgaa samtlige Embedsarkiver paa Færøerne. I Juli og August 1921 var Landsarkivaren paa Færøerne, hvor han undersøgte Amts-, Landfoged-, Sørenskriver-, Læge- og de gejstlige Arkiver. Sysselmandsarkiverne tillod Tiden ham imidlertid ikke at efterse.

Efter at Lagtinget i 1922 og 1923 forgæves havde fornyet Andragendet fra 1920, ansøgte det i 1925 hos Regeringen om en Bevilling af Statskassen paa indtil 40.000 Kr. til en Bygning, der skulde rumme Bibliotek, Arkiv og Museum, mod at der fra færøsk Side tilvejebragtes en lignende Sum; desuden ansøgte man om at erholde det til Bygningen fornødne Grundareal uden Vederlag. Efter at Undervisningsministeriet i 1927 havde henstillet at udsætte Arbejdet til en i økonomisk Henseende mindre trykket Tid, indsendte Bestyrelsen for Færø Amts Bibliotek Forslag til Lagtinget om et Tilskud paa 20.000 Kr. og Lagtingets Garanti for et Laan paa 30.000 Kr. til Opførelse af Bibliotek, Arkiv og Museum. Til Byggeforetagendet, som ansloges at ville andrage ca. 70.000 Kr., kunde Biblioteket bidrage 12.000 og Museet 8.000 Kr. Udgifterne til Renter og Afdrag vilde man saa afholde af de aarlige Driftsbudgetter. Foruden at den 99 Aar gamle af Træ opførte Biblioteksbygning ikke længer var tidssvarende, havde den i Tidens Løb faaet to farlige Naboer, nemlig i ca. 4 Meters Afstand et mekanisk Værksted og et kort Stykke derfra en Smedie.

Biblioteksbestyrelsens Forslag nød dog ikke Fremme i Lagtinget, og i 1928 fornyede dette sit Forslag fra 1925 og bevilgede 20.000 Kr. af Færø Amts økonomiske Fond, fordelt med 10.000 Kr. paa hvert af de to følgende Aar, under Forudsætning af, at Staten vilde yde samme Beløb.

I 1929 fik man endelig Tilsagn fra Staten om en Bevilling paa

20.000 Kr., fordelt paa to Aar, og samme Aar paabegyndtes Arbejdet paa Bygningen, der blev fuldendt i 1931 og indviet den 3. Maj s. A. Da Bygningen kostede 80.000 Kr., maatte Biblioteket laane de manglende 20.000 Kr. hos Universitetskvæsturen.

Af praktiske Grunde blev i 1932 Forholdet vedrørende Arkivet ordnet saaledes, at de færøske Arkivsager opbevares i en

særlig Arkivafdeling under Biblioteket, saaledes at de til Arkivet nødvendige Udgifter afholdes paa samme Maade som Udgifterne til Biblioteket.

Arkivet, der har faaet 3 Værelser paa 1ste Sal, vil, naar der i førstkommende Finansaar er anskaffet en Reol med 40 m Hylde, foruden et Par mindre Reoler, have 5 Dobbelt- og 8 Enkeltreoler med en Hyldelængde af ialt ca. 350 Meter.

Den 1. Juli 1932 tiltraadte jeg Stillingen som Arkivar, og kort efter afleverede Lagtinget sit Arkiv; indtil nu er ogsaa indkommet Arkiverne fra Amts-, Sorenskriver- (Dommer-) og Land-

foged- (Politimester-)kontorerne. Desuden opbevares her to af Færøernes ældste Handelsarkiver, hvorimod Sysselmændenes og de gejstlige Arkiver endnu ikke er afleverede.

Naar disse og 7 Meter Arkivsager fra Landfogderiet, som midlertidig opbevares paa Landsarkivet i København, er indkomne, vil, saa vidt jeg kan skønne, alle Reoler være saaledes optaget, at der i en ikke fjern Fremtid maa ske en Udvidelse af Arkivlokalerne.

Grund og Udenomsgrundstykke er af Staten vederlagsfrit overladt til Biblioteket.

I det følgende skal gives en skematisk Oversigt over Arkivets Bestand, hvortil dog skal bemærkes, at endnu er langt den største Del af de indkomne Arkivalier kun rent foreløbig ordnede.

Lagtingsarkivet.

Af dette er afleveret alle Sager fra Lagtingets Genoprettelse i 1852 til 1928.

Amtsarkivet.

I Tiden fra 1720 til 1816 laa Færøerne først under Islands Stiftsøvrighed, hvor Island og Færøerne havde fælles Amtmand, som indtil 1770 boede i København, og derefter paa Island. Fra 1775 laa Øerne under Sjællands Stiftsøvrighed med Amtmand boende i København; fra 1806 til 1816 bestyredes Amtmandsforretningerne af Kommandant Løbner og Landfoged Hammershaimb, og endelig i 1816 blev Løbner konstitueret Amtmand med Bopæl i Thorshavn.

Der er afleveret:

Kopibøger fra 1720 til 1882.

Ordrebøger fra 1805 til 1880, Journaler fra 1812 til 1891.

Indgaaede Breve (164 Pakker) fra 1720 til 1890.

Sager Jordegodset vedkommende fra 1797.

do. Kirkerne, Fattigvæsenet og Hospitalet vedk. fra 1830.

Skolesager fra 1806, vedr. Thorshavns Latinskole fra 1746.

Valgsager fra 1851.

Forskellige Kommissionssager, herunder ang. Færøernes Tilstand
1709—10.

Sager Thorshavns Skanse og Politikorps vedk. fra 1782.

Landfogedarkivet.

Fogedprotokoller fra 1817.

Registreringsprotokoller fra 1862.

Handelsregistre.

Indgaaede Breve 1714—1928.

Journaler 1816—1917.

Kopibøger 1717—1914.

Ordrebøger 1856—1930.

Sporteljournaler fra 1836.

Fæsteprotokoller fra 1706.

Husfortegnelser 1721 og 1835.

Fortegnelser over Havgepartierne paa Færøerne.

Jordebøger, Matrikelbøger og Iventariebøger fra 1705.

Lejejournaler fra 1791.

Dagbøger for Jordebogskassen fra 1815.

Jordebogsregnskaber fra 1713.

Hovedbøger og Kassebøger for Jordebogskassen fra 1817.

Hovedbøger for Amtsrepartitionsfonden fra 1846.

Amtsrepartitionsfondsregnskaber fra 1844—45.

Regnskaber for Ekstraskatten 1768—85.

Brandtaksationsprotokoller for Thorshavn 1784 og 1856.

Forhandlingsprotokol for Karantænekommissionen i Thorshavn
fra 1784.

Do. for Sundhedskommissionen i Thorshavn fra 1819.

Kopibøger for Sundhedskommissionen i Thorshavn fra 1819.

Indkomne Breve til samme.

Regnskabsprotokoller for Arge- og Færø Amts Hospital fra 1733
—1892.

Korrespondancejournaler for Hospitalsinspektionen i Thorshavn
fra 1832.

Indkomne Breve vedr. Hospitalet fra 1821.

Sager vedr. Valgvæsenet fra 1851.

Vedr. Sydstrømø Præstegælds Valgforstanderskab:
 Kopibøger, Journaler over indk. Breve og Forhandlingsprotokoller fra 1851.
 Forhandlingsprotokoller for Sydstrømø Valgnævn fra 1851.
 Regnskabsprotokoller for Sydstrømø Valgnævn fra 1851.
 Regnskabsprotokoller for Amtsfattiggassen fra 1767.
 Hovedbog for samme fra 1815.
 Journaler over Skibe, der har anløbet Thorshavn fra 1859.
 Baade- og Fartøjsregistre.
 Thorshavns Skoles Regnskabsprotokoller 1776—95 og 1825—45.

Sørenskriverarkivet.

Tingprotokoller:
 Laugtingsprotokoller 1615—1816.
 Vaartingsprotokoller 1655—1798.
 Overretsprotokol for Laugtinget 1754—1815.
 Justitsprotokoller 1798—1915.
 Dokumenter til samme.
 Politiprotokoller 1813—1919.
 Dokumenter til samme fra 1834.
 Søretsprotokoller fra 1909.
 Domprotokoller fra 1850 (inden 1850 findes Dommene i Justits- og Politiprotokollerne).
 Notarialprotokoller 1784—1914.
 Skøde- og Panteregistre (Jordfortegnelser) for alle 6 Sysler.
 Pantebøger 1706—1867.
 Skifteprotokoller 1701—1860.
 Dokumenter til samme 1774—1914/15.
 Gejstlige Skifteprotokoller 1679—1813.
 Overformynderi-Protokoller fra 1812.
 Overformynderi-Regnskaber fra 1811.
 Avktionsprotokoller 1784—1918.
 Dokumenter til samme fra 1788.
 Sporteljournaler fra 1820.
 Kopibøger fra 1833.
 Journaler fra 1842.

Indkomne Breve fra 1757.
 Forretningsprotokoller 1818—56.
 Dokumenter til samme 1790—1856.

Provstearkivet.

Den færøske Gejstligheds Mødeprotokol 1669—1803 (er tillige Provsteretsprotokol).
 Den færøske Gejstligheds Mødeprotokol 1803—1846 (er tillige Provstejournal og Protokol for Præstegaardssyn).
 Forhandlingsprotokol for det aarlige Olaj Præstemøde fra 1833.
 Færøske Præsteskabs Konventprotokol 1845—1861.
 Kopibøger fra 1831.
 Journaler fra 1845.
 Kirkesynsprotokol fra 1834.
 Protokol over Ansættelse af Præstekaldenes Indtægter og Udgifter 1861.

Sydstrømø Præstegælds Arkiv.

Kirkebøger (Hovedministerialbøger) fra 1757.
 Kopibøger fra 1839.
 Journaler fra 1838.
 Journaler for Sydstrømø Præstegælds Skolesager fra 1852.
 Skoleregnskabsprotokol 1855—1866.

Norderøernes Præstegælds Arkiv.

Kirkebøger (Hovedministerialbøger) fra 1760.

Østerø Præstegælds Arkiv.

Kirkebøger (Hovedministerialbøger) fra 1699.

Nordstrømø Præstegælds Arkiv.

Kirkebøger (Hovedministerialbøger) fra 1816.

Vaagø Præstegælds Arkiv.

Kirkebøger (Hovedministerialbøger) fra 1797.

Den 15. Decbr. 1839 brændte Midvaag Præstegaard »Jensegårde«, hvorved ikke alene tabtes Vaagø Præstegælds men til-

lige Nordstrømø Præstegælds Embedsbøger, idet disse under Vacancen paa Nordstrømø af Pastor Jens Engelsted, der betjente Kaldet, var bragt til Jensegærde til Opbevaring.

Sandø Præstegælds Arkiv.

Kirkebøger (Hovedministerialbøger) fra 1719.

Suderø Præstegælds Arkiv.

Kirkebøger (Hovedministerialbøger) fra 1745, dog uden Optegnelser for Aarene 1784—1805.

ARKIVER I PRIVATE VIRKSOMHEDER INDENFOR HAANDVÆRK OG INDUSTRI.

Af Georg Nørregaard.

Medens man før i Tiden i Reglen kun ansaa Arkivsager om offentlige Forhold og Aandskultur for værdige til Opbevaring, indser man nu, at det ogsaa kan have sin Berettigelse at gemme skriftlige Vidnesbyrd om det daglige Livs materielle Forhold gennem Tiderne. Dette staar naturligt i Forbindelse med Nutidens materialistiske Livssyn og de sidste Slægtleds stigende Sans for de materielle og økonomiske Forholds Betydning i Menneskelivet.

Museerne har allerede i adskillige Aar haft Sans for at opbevare Ting, der kun tjener til at belyse Hverdagslivet, noget som først Arkæologien har sat rigtig i System. Mundtlige Overleveringer om dagligt Liv er blevet indsamlet af Folkemindeforskere og Etnografer. Anderledes med det skrevne. De offentlige Arkiver er stort set kun forpligtede til at gemme, hvad der angaar Befolkningens Forhold til det offentlige. Jævne Personers indbyrdes Omgang og deres Forhold til Tingene og Naturen omkring dem er blevet overset, og kun naar Individerne har hævet sig op i Kunstens, Videnskabens eller Politikens Rige, har deres Papirer vakt Interesse.